

РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ У ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ XVII-XIX

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті проаналізовано латинські філософії різних культур, селів у латинській Америці. Охарактеризовано кожної культури, яка надала важливу роль у розвитку економіки і сільського господарства, виділено її причини й недоліки.

Ключові слова: культура, економіка, розвиток, причини.

Abstract

The article analyzes the Latin philosophy of different cultures, landslides in Latin America. The characteristic of every culture that has given an important role in economic development and agriculture, highlighted the causes and disadvantages.

Key words: culture, economy, development, causes.

Вступ

Особливістю латиноамериканської філософії є її периферійний характер. Основоположником латиноамериканської філософії вважається Андрес Бельо. В історії філософської та суспільно-політичної думки народів країн Латинської Америки можна виділити наступні основні періоди. Доколоніальний період - епоха розквіту древніх американських цивілізацій ацтеків, інків, майя та інших народів, що населяли Центральну і Південну Америку, час зародження та становлення двох форм їх світорозуміння: наївно-реалістичного і релігійного. Колоніальний період - поширення католицизму і панування середньовічної схоластики. Тут можна відрізнити кілька етапів: варварське знищення стародавньої культури і насильницьке навернення індіанців у католицьку віру (XVI ст.); Безроздільне панування католицизму і схоластики (XVII - перша половина XVIII ст.); Розкладання і занепад схоластики, широке проникнення революційних матеріалістичних і атеїстичних ідей та ідеологічна підготовка боротьби за незалежність (друга половина XVIII - початок XIX в.). Період революційної боротьби за національну незалежність, становлення капіталістичних відносин (XIX - початок XX в.) - Це період гострого політичного та ідеологічного зіткнення прогресивних і реакційних сил з питань національного розвитку, період формування незалежних латиноамериканських націй і їх національної самосвідомості. Це період завзятої боротьби раціоналістичної і матеріалістичної філософії проти ідеалістичної філософії та схоластики. Характерна особливість прогресивної філософської та суспільно-політичної думки цього часу - пошуки методу і шляхів для досягнення справжньої незалежності і соціального оновлення. Сучасний період (з другого десятиліття XX в. До наших днів) - основний зміст цього періоду становить антиімперіалістична боротьба латиноамериканських народів, видатним досягненням якої стала перемога соціалістичної революції на Кубі. У цей період пролетаріат, його партія та ідеологія стають вирішальними факторами національно-визвольної боротьби, продовжують і розвивають прогресивні традиції минулого. Пропонований читачеві збірник охоплює період революційної боротьби народів Латинської Америки за національну незалежність, проти іспанської та португальської панування, період становлення буржуазних відносин в латиноамериканських країнах (XIX - початок XX ст.) [2].

Основна частина

Філософська думка Латинської Америки являє собою сьогодні певний конгломерат теорій і концепцій, що склалися, з одного боку, під впливом західноєвропейських і північноамериканських філософських течій, з іншого, - на власній регіональній основі, що сформувалася, головним чином, в XIX столітті в латиноамериканській культурі, яка, хоча і носила, очевидно, еkleктичний характер, але зіграла велику роль у формуванні сучасних поколінь латиноамериканських мислителів.

Латиноамериканська філософська думка бере свій початок формування з періоду колонізації континенту (якщо не брати до уваги культуру американських індіанців, що є предметом особливого дослідження).

В історії філософської думки Латинської Америки виділяють три етапи.

Перший, з XVI по XVIII століття, - колоніальний період, - панування схоластики і теології.

Другий етап, XIX століття, - період боротьби за незалежність - вплив ідей європейського Просвітництва і пізніше - позитивізму, що виразилося у формуванні еkleктичної філософської культури.

Третій етап, XX століття, - період боротьби за економічну і духовну незалежність, - на ґрунті, підготовленої попередниками, і під впливом сучасної європейської філософії (в тому числі і марксизму) зароджується власна "латиноамериканська філософія", справжність, "автентичність" якої стає предметом широкої дискусії в країнах континенту і за його межами.

Насправді ж народи Латинської Америки мають не тільки яскраву історію боротьби проти своїх гнобителів за національну незалежність, але також і багату культуру, своєрідну філософську думку.

Тому сучасна філософська думка розвивається як би в двох основних напрямках: "філософії історії" і "політичної філософії" ("філософії звільнення") [1].

Таким чином, латиноамериканську філософію не можна розглядати за аналогією з філософією європейської.

На відміну від останньої її специфіка полягає, перш за все, в тому, що вона не є "філософія" у власному розумінні цього поняття, тому що не абстрагована від процесу суспільного життя конкретних країн і народів Латинської Америки, але в той же час вона є "філософська форма" "суспільної свідомості конкретно-історичного типу суспільства. І саме так слід, її сприймати і аналізувати.

При цьому в основу вибору кладеться ряд критеріїв: по-перше, - географічний - переважне увагу приділено тим країнам латиноамериканського континенту, де філософія отримала найбільш помітний розвиток в XX столітті, це, перш за все, Мексика і Аргентина. Філософи інших країн розглядаються, як правило, в силу своєї персональної значущості, а не як представники певних "національних шкіл".

По-друге, - історичний - філософська думка Латинської Америки набуває самостійність очевидно вже в XX столітті, хоча і зберігає при цьому риси еkleптичності.

Цим і визначаються тимчасові рамки роботи. І нарешті, по-третє, - проблемний - з усього різноманіття проблем, які, так чи інакше, виявляються в полі зору філософської думки, фокус дослідження концентрується на проблемах людини і культури, як найбільш важливих і актуальних проблемах з точки зору самих латиноамериканських філософів.

Перуанський філософ Аугусто Салазар Бонді в своїй книзі "Чи існує філософія нашої Америки?", Що вийшла в 1968 році, стверджував: "... філософія початку серед нас з нуля, тобто без опори на місцеву інтелектуальну традицію, оскільки індійська думка не була включена в процес формувань іспаноамериканської філософії ". На його думку, формування філософії в Латинській Америці почалося в епоху "конкісти", тобто завоювання Америки, коли панівні в Іспанії і в інших країнах Європи ідеологічні доктрини стали проникати на американський континент і формувати офіційну освіту, а також впливати на соціально-політичне життя колоній. Тут аж до XVIII століття панує схоластика [1].

На початку XIX століття в Латинську Америку проникає вчення європейського лібералізму, яке завойовує вплив в тих шарах суспільства, які прагнуть до незалежності, а після її встановлення, до утвердження ідей рівності і свободи, яку проповідує ідеологією Просвітництва. Так, наприклад, "лібералізм в Мексиці з'явився раніше як програма, аніж як реальність чи історичний досвід".

Філософські та політичні ідеї Просвітництва знайшли благодатний ґрунт, перш за все в Аргентині (тоді - провінція Ріо де ля Плата). Називають навіть точну дату початку аргентинського Просвітництва - 1772 рік, рік заснування коледжу Сан Карлоса в Буенос-Айресі. Датою завершення цього періоду вважають 1842 рік, коли помер останній представник цього філософського напрямку в Аргентині Дієго Алькорта, викладач університету Буенос-Айреса.

Аргентинське Просвітництво пройшло в своєму розвитку два цикли: цикл еkleптичної філософії кінця XVIII століття і цикл так званої "ідеології" - початку XIX століття.

Приклад Аргентини досить типовий для філософської культури Латинської Америки XVIII - XIX століть, яка представлена також іменами мексиканців - Хосе Марія Луїс Мора, Беніто Діас де Гамарра, Хусто Сьєрра; чилійців - Андреса Бельо, Франсиско Більбао і Хосе Виторио

Ластаррія; перуанці - Гонсалеса Прадо; кубинців - Хосе Агустіна Кабальєро, Фелікса Варела-і-Моралес, Хосе де ла Лус і Кабальєро і інших. Серед них не було професійних філософів, але їх просвітницька діяльність відіграла велику роль у становленні філософії в Латинській Америці.

"Латиноамериканці в XIX в. Не тільки скидають ланцюга колоніального рабства, а й переживають духовне оновлення, - пише А. Р. Бургете. -- Важливою особливістю латиноамериканської філософії цього періоду є те, що розробка теоретичних і методологічних питань тісно пов'язана з вирішенням практичних проблем національно-визвольної боротьби. Філософські школи і напрямки розглядаються і оцінюються з тієї точки зору, як вони вирішують основне політичне питання для Латинської Америки - питання про національну незалежність" [1].

До кінця XIX століття в країні Латинської Америки проникає позитивістська філософія, накладає свій відбиток на розвиток природних і суспільних наук, на духовну і політичну життя суспільства. Але позитивізм в Латинській Америці помітно відрізняється від західноєвропейського прототипу.

Різновидом "автохтонного" позитивізму в деяких країнах Латинської Америки з'явився "краусізм", вчення, засновником якого в Європі був Фрідріх Краузе (1781 - 1832) - учень Фіхте і Шеллінга. Його вчення знайшло своїх прихильників в Іспанії, а звідти проникло в Латинську Америку, де стало впливовою доктриною в педагогіці і політиці.

У педагогічній області "краусізм" означав певну методичну революцію, вводячи вимогу вивчення природи учня і посилення виховної функції освіти, надаючи їй ідеологічний зміст.

У політичній сфері "краусізм" спонукав до активної соціальної позиції, уникаючи при цьому відкритого зіткнення з католицизмом. У філософському плані "краусізм" був близький до позитивізму, з яким він злився в Аргентині, наклавши свій відбиток на специфіку останнього.

"Краусізм", як і позитивізм, мав вплив і в інших країнах Латинської Америки.

Так, наприклад, в Центральну Америку він проник завдяки кубинському мислителю Хосе Марті (1853--1895), який знаходився в еміграції в Гватемалі і був шанувальником вчення Краузе, якого він вважав "ще більш великим", ніж Гегель ("Філософські ідеї", 1877 г.) [1].

У Гватемалі позитивізм справив великий вплив на освіту. Так, згідно із законодавством 1882 року, яка гарантувала в країні світську освіту, рекомендувалося конкретно "слідувати завжди позитивістському методу" і "приділяти переважне увагу позитивістської філософії" (стаття N 249). У 1893 році з ініціативи Гватемали був проведений Перший центральноамериканський педагогічний конгрес, метою скликання якого була спроба уніфікувати систему освіти в країнах регіону. На цьому конгресі вперше відкрито зіткнулися прихильники і противники позитивізму. "Ліберальна опозиція" позитивізму, впровадження його в систему освіти, звинувачувала його в атеїзмі і аморальності, в запереченні свободи. Пізніше в ряді публікацій в Гватемалі робиться спроба "удосконалити" позитивізм у вигляді "позитивістського реалізму".

Відомим представником позитивізму на Кубі був Енріке Хосе Барона (1849--1933), чії соціологічні ідеї сформувалися під впливом вчення Герберта Спенсера. "У тих умовах позитивізм представлявся як оптимістична філософія, наповнюючи вірою в науку, в промисловість, в культуру, в громадський Мексиканський філософ Самуель Рамос так визначив нове філософське кредо: "Мені здається, що найбільш висока цінність, яку може мати для нас філософський твір, ґрунтується на здатності розбудити якимось чином свідомість нашого власного буття для того, щоб допомогти визначити нашу особистість в її формуванні ". Філософія як концепція світу повинна бути інструментом визначення місцеположення іспаномериканця в цьому світі.

Ідеї утопічного соціалізму та анархізму проникли на латиноамериканський континент ще в XIX столітті, але тоді вони не зіграли помітну роль у розвитку філософської думки. Марксизм починає здійснювати свій вплив в 20-30-і роки XX століття.

Марксистська філософія в країнах Латинської Америки отримала своє поширення і подальший розвиток в працях Толедано, Мельї, Марьятегі, Понсе, Агосто і інших теоретиків і керівників революційного руху в Латинській Америці [1].

Разом з тим, і особливо в другій половині XX століття, тут набув поширення так званий "критичний марксизм" або "неомарксизм", що сформувався під впливом європейського ревізійнізму (Гароді, Дебре, Фішер та інші). Так, наприклад, сучасний нікарагуанський філософ Алехандро Серрано Кальдера в книзі "Незмінність Карла Маркса" (1983), віддаючи належне генію Маркса, який створив "науку історії" і заклав основи "нової філософії", закликає доповнити його аналізом нових

проблем, які ставить наука і "нова метафізика", розуміючи під останньою сучасну буржуазну філософію".

Сучасна філософія в країнах Латинської Америки склалася під впливом європейської і північноамериканської буржуазної філософії, перш за все, неокантіанства, екзистенціалізму, неотомізму та прагматизму, хоча встановити чисту "родовід" у багатьох латиноамериканських філософів досить важко, з огляду на традиційно еkleктичний характер їх теорій.

Серед найбільш популярних "батьків-натхненників" слід назвати іспанського філософа Хосе Ортегу-і-Гассета, який придбав в Латинській Америці значно більшу популярність, ніж в Європі. Його вчення проникло на континент, завдяки багато в чому іспанцям - іммігрантам 30-х років.

У центрі уваги сучасної латиноамериканської філософії знаходиться проблема її "автентичності". Ще Альберда стверджував, що немає універсальної філософії, тому, що немає універсального вирішення питань, які її по суті визначають.

"Кожна країна, кожна епоха, кожен філософ мав особливу філософію, яка була більш-менш поширеною, яка була більш-менш тривала, тому що кожна країна, кожна епоха давали різні рішення проблем людського духу"[1].

У ХХ столітті суперечки про "автентичності" латиноамериканської філософії не вщухають. Так, аргентинський філософ Франсиско Ромеро був переконаний, що "період школярства" повинен, врешті-решт, змінитися періодом "оригінальної" філософії внаслідок "акумуляції, взаємодії і сприйняття минулого".

А його учень Рісері Фрондісі, заперечуючи свого вчителя, стверджує, що філософським слід вважати тільки мислення, яке відповідає традиційному розумінню філософії, а не ставиться на службу кон'юнктурним інтересам.

"Для того щоб виникла іberoамериканська філософія, потрібно робити" філософію і нічого більше "; іberoамериканський характер прийде як доповнення".

Висновки

Отже, роблячи деякі висновки, слід, перш за все, підкреслити надзвичайну активність філософської думки в країнах Латинської Америки, що залучає в полі своєї уваги найбільш важливі та актуальні проблеми політичного і духовного життя. Виникнувши в результаті запозичення філософських ідей Західної Європи, філософська думка прагне знайти своє "обличчя", намагаючись висловити "універсальним" філософською мовою свої конкретні проблеми суспільного розвитку.

Мистецтво і література Латинської Америки ведуть на своєму фронті постійну і безкомпромісну боротьбу за перетворення латиноамериканського суспільства. Основним питанням сучасної латиноамериканської філософської думки є питання "автентичності" "американської історії", її "Духа" і сенсу. По-перше, архаїчний соціальний утопізм, що виражається в акценті на "духовне визволення" як вирішальної умови національного визволення. По-друге, "філософія звільнення", за рідкісним винятком деяких її представників, помітно дотримується антимарксистської установки. Зрозуміти, чим живе сьогодні цей континент, неможливо, не знаючи сучасних проблем її філософії та культури, між якими тут складаються стосунки взаємозумовленості.

Отже, існує чи ні латиноамериканська філософія - це питання вирішується в залежності від того, що розуміється в цьому випадку під філософією. Ймовірно, говорити про латиноамериканської філософії в традиційно класичному розумінні філософії як "метафізики", за деяким винятком, немає достатніх підстав.

Деякі латиноамериканські мислителі, наприклад - Бунхе і Інхеньерос, піднімаються до рівня "світової величини", але в цілому філософська думка Латинської Америки не є оригінального філософського напрямку ні в національному, ні в регіональному масштабі. Однак констатація цього не є достатнім для заперечення існування філософії в Латинській Америці.

Як очевидно, філософська культура ряду країн Латинської Америки є певний синтез філософської і суспільної думки, свого роду "соціальної філософії", в якій інтегрувалися в різний час і по-різному у різних мислителів соціально-політичні, етичні, естетичні, релігійні та інші гуманістичні ідеї, об'єднані певною (а іноді й не дуже певною) філософською концепцією, яка в свою чергу нерідко запозичена у того чи іншого європейського філософа або філософського напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Колесов М. С. Философия и культура Латинской Америки [Електронний ресурс] / М. С. Колесов. – 1991. – Режим доступу : http://lit.lib.ru/k/kolesow_m_s/text_0030-1.shtml
2. Дерюгіна А. В. Прогресивні мислителі на Латинській Америці (XIX-початок XX ст.) [Електронний ресурс] / Дерюгіна А. В. – Режим доступу: <http://osvita.batcave.net/filosofiya-obnovleniya.html>

Гавіланес Джессіка Елізабет - студент групи ТЗД-16(м), інститут екологічної безпеки та моніторингу довкілля, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: elisayjade9312@gmail.com

Науковий керівник: Головащенко Ірина Олегівна – доцент, кандидат філософських наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Gavilanez Jessica Elizabeth - Institute for Environmental Security and Environmental Monitoring, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: elisayjade9312@gmail.com

Supervisor: Holovashenko Iryna - Associate Professor, PhD, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.